

יחסי מדינות המפרץ והרשות הפלסטינית: האם לקראת תפנית?

יואל גוז'נסקי וקובי מיכאל | 7 ביוני, 2022 | גיליון 1607

באחרונה נוספו עדויות אשר לנכונות הרשות הפלסטינית לשכך את המתיחות בינה לבין מספר מדינות ערביות מהמפרץ, שהחריפה לאחר החתימה על הסכמי אברהם. היחסים הרעועים והדם הרע, בעיקר בין ראש הרשות הפלסטינית, מחמוד עבאס, לבין נשיא איחוד האמירויות הערביות, שיח' מחמד בן-זאיד, תקשה על פתיחת דף חדש במהרה. אולם, להתפתחויות מהזמן האחרון, ככל שהן מעידות על תפנית ביחסים בין הצדדים, עשויות להיות השלכות לא מבוטלות על הזירה הפלסטינית ועל אינטרסים ישראליים.

לאחרונה נרשמו עדויות לשינוי מסתמן ביחס הנהגת הרשות הפלסטינית כלפי מספר מדינות ערביות במפרץ, העשויות להעיד על רצון הרשות הפלסטינית והעומדים בראשה לשקם את היחסים הרעועים עם אותן מדינות. ראש הרשות, מחמוד עבאס, שלח לבחריין ב-9 במאי 2022 את בנו יאסר, שאינו נושא תפקיד רשמי, [לפגישה](#) עם המלך, חמד בן עיסא אל-ח'ליפה. קודם לפגישה [החזירה](#) הפלסטינים את שגריריהם במנאמה ובאבו-דאבי בעקבות החתימה על הסכמי אברהם. כשבוע לאחר מכן, ב-15 במאי, בחר עבאס להגיע בראש משלחת פלסטינית רמת דרג [לביקור](#) תנחומים באיחוד האמירויות בעקבות מות הנשיא, שיח' ח'ליפה בן זייד. הביקור היה הזדמנות לעבאס להיפגש עם מחמד בן-זייד ולברכו על כניסתו הרשמית לתפקיד נשיא איחוד האמירויות, לאחר נתק ממושך בין השניים ושנים רבות שבהן לא ביקר עבאס במדינה.

ברקע מאמציה של הרשות הפלסטינית ליישר הדורים עם איחוד האמירויות נמצא מצבה האסטרטגי המוחלש עקב התחזקות חמאס, שחיקה נמשכת בתמיכה הציבורית בה, אובדן המשילות האפקטיבית באזורים הפריפריאליים של הגדה המערבית, בפרט במרחב ג'נין, מצוקה תקציבית בשל קיצוצים ניכרים בתמיכה הבינלאומית והערבית, מבוי סתום מדיני מול ישראל, שחיקה משמעותית במידת העניין והסולידריות שמגלה העולם הערבי לגבי הסוגייה הפלסטינית ובנוסף כרסום ניכר בציפיות כי הממשל האמריקאי יפעיל לחץ על ישראל בהקשר לזירה הפלסטינית.

למרות ניסיונות בשנתיים האחרונות מצד הפלסטינים לשכך את המתיחות עם מדינות ערביות במפרץ, בעיקר עם איחוד האמירויות, לא נרשמו עד כה צעדי התקרבות משמעותיים מצדן של מדינות המפרץ. איחוד האמירויות לא מיהרה לסלוח וסביר להניח שגם כנשיאה החדש, מחמד בן זאיד, לא יתמסר בקלות למאמצי ההתקרבות הפלסטינים.

היחסים בין איחוד האמירויות ובחריין לבין הרשות הפלסטינית התדרדרו במיוחד מאז נחתמו הסכמי אברהם, שנתפסו בעיני הפלסטינים כתקיעת סכין בגבם וכ"[בגידה בעם הפלסטיני](#)" טרם הגיע הסכסוך הישראלי-פלסטיני לידי הסדר. כינון הקשרים עם ישראל אך הגביר את החשדנות והעוינות ששררו בין הרשות הפלסטינית לאיחוד האמירויות בשל התמיכה רבת השנים של האמירותים במחמד דחלאן, יריבו המר של עבאס, והעדפתם לסייע לו כספית, ולא ישירות לרשות הפלסטינית. ההנהגה הפלסטינית, ובעיקר עבאס ומעגל מקורביו ותומכיו לא השלימו עם טיפוח דחלאן על ידי איחוד האמירויות, שם מתגורר דחלאן מאז גירושו משורות פת"ח ומשמש יועץ קרוב למחמד בן זאיד. ההנהגה הפלסטינית אף מייחסת לדחלאן השפעה על החלטת בן-זאיד לקדם את הסכם הנורמליזציה עם ישראל.

כהצדקה לכינון היחסים עם ישראל וכדי לשכך ביקורת פלסטינית וערבית טענו פומבית האמירותים כי באמצעות הסכמי אברהם מנעו למעשה מישראל לממש את כוונתה לספח שטחים בגדה המערבית, שכן השעיית הכוונה הוצגה כתנאי לנורמליזציה. הפלסטינים מצידם דחו את ההסבר וראו בהסכמי אברהם אמצעי לקידום האינטרסים האמירותים על חשבון האינטרס הלאומי הפלסטיני. הנורמליזציה עם ישראל הוצגה כזניחת הסולידריות עמם ובתגובה הם אף פעלו לחסום מעורבות של איחוד האמירויות בפורום הגז הים תיכוני.

הרשות הפלסטינית עצמה מסרבת להשתלב ביוזמות אזוריות בתחומי כלכלה, תשתיות ואנרגיה, המבוססות על הסכמי אברהם, ודחתה הצעות לסיוע מצד איחוד האמירויות. בתגובה לביקורת הפלסטינית, האמירותים [קיצצו](#) דרמטית את הסיוע שהם מעניקים לאונר"א, אך הנתק עם הרשות פגע גם בהם שכן נפגעה יכולתם לבסס השפעה בשטחי הרשות, גם כמשקל נגד להשפעה הגוברת של קטר.

עבור קטר - שלמרות הסכם הפיוס עם מדינות המפרץ מצויה בתחרות עמן - מעורבות בזירה הפלסטינית היא אמצעי חשוב לביסוס מעמדה. מנוף ההשפעה העיקרי של קטר הן מול ישראל והן מול חמאס הוא כוחה הכלכלי. אלא שקיים מתח בין האינטרס הישראלי ברגיעה ביטחונית בזירת עזה באמצעות שיפור המצב ההומניטרי ברצועה על ידי סיוע קטרי, לבין תרומתה השלילית של קטר למתרחש בזירת הסכסוך עקב תמיכתה בחמאס ובאחים המוסלמים, וכן מעורבותה בהסתה נגד ישראל באמצעות רשת אל-ג'זירה. בנוסף, לישראל אינטרס ביחסים תקינים עם מצרים, ערב הסעודית ואיחוד האמירויות, המתנגדות לחתירתה של קטר לקדם את מעמדה האזורי בין היתר על ידי מעורבות בנעשה ברצועת עזה והשפעה על חמאס.

עקב מעמדה החלש יחסית בזירה הפלסטינית, בין שבגין סירובה להידבר עם חמאס ובין שבשל המשקעים הכבדים בינה לבין הנהגת הרשות הפלסטינית בגדה המערבית, איחוד האמירויות מתקשה למלא תפקיד ממתן בזירה זו והיא מתמקדת בסיוע הומניטרי ושליחת ציוד רפואי ואחר לרשות הפלסטינית ולרצועת עזה. זאת עשתה בעיקר בשיאה של מגפת הקורונה.

עם זאת, משבר האמון, כמו גם מוטיבציה אמירותית מוגבלת להירתם למאמץ משמעותי בזירה הפלסטינית ובכלל זאת חידוש הסיוע הכספי לרשות, יקשו על פתיחת דף חדש. מבחינת

האמירותים, מעורבות מוגברת בזירה הפלסטינית תהיה כרוכה במחיר במונחים של קשב מדיני ומשאבים. מאידך גיסא, בתנאים מסוימים ייתכן שינוי בגישה האמירתית, אם למשל תתאפשר מעורבות שלהם בניסיון לשתף את הרשות הפלסטינית במיזמים תשתיתיים וכלכליים אזוריים, שיוכלו בתמיכת ארצות הברית ובשיתוף פעולה עם ישראל, ירדן ומצרים, ושיהיה בהם כדי להגביל את ההשפעה הקטרית וגם לחזק את מעמדה האזורי והבינלאומי של איחוד האמירויות. למרות הכל, יש להתייחס לאפשרות שהתקרבות בין הנהגת הרשות הפלסטינית לבין איחוד האמירויות וגם לבחריין תעלה בקנה אחד עם מספר אינטרסים חשובים ישראליים ואזוריים ועשויות להיות לה השלכות משמעותיות על הזירה הפלסטינית:

א. חידוש התהליך המדיני – גורמי השפעה חדשים עשויים לשלב את התהליך המדיני במערכת האזורית המתהווה, וכחלק ממנה גם לקדם יוזמות אזוריות בתחומי כלכלה, תשתיות ואנרגיה, מבוססות על "הסכמי אברהם", שישרתו אינטרסים ישראליים ופלסטיניים כאחד.

ב. פוטנציאל לדחיקת קטר ממעמדה בזירה הפלסטינית – במיוחד ממעורבותה ברצועת עזה וגם בגדה המערבית, ולמצער יצירת אלטרנטיבה להשפעתה.

ג. עידוד ערב הסעודית להצטרף לתהליך הנורמליזציה עם ישראל – ובתוך כך להגביר את מעורבותה בזירה הפלסטינית.

אפשר שמאמצי ההתקרבות המחודשים של הרשות הפלסטינית לאיחוד האמירויות ולבחריין מעידים על התפכחות פלסטינית מהאשליה להסיג לאחור את תהליך השתלבותה של ישראל במרחב, ובה בעת מהסיכוי להגיע לפיוס בין-ארגוני עם חמאס. לפיכך, על ישראל לעודד את מגמת ה"נורמליזציה" בין הרשות לבין איחוד האמירויות ובחריין לאור הפוטנציאל החיובי שבמגמה זו מבחינתה. עליה לנסות ולהשפיע על ידידותיה במפרץ לשקם יחסים אלה מתוך הבנה שכך יעלה הסיכוי לחזק בזירה הפלסטינית גורמים מתונים יחסית על חשבון גורמים רדיקאליים כחמאס, כך שיעלה הסיכוי לחדש את התהליך המדיני הישראלי-פלסטיני כרכיב בעיצוב המערכת האזורית החדשה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט